

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY

Poslanecká sněmovna

2011

VI. volební období

519

Návrh

**poslanců Vojtěcha Filipa, Pavla Kováčika, Stanislav Grospiče, Zuzky
Bebarové Rujbrové a dalších**

na vydání

**ústavního zákona o referendu o vyrovnání s církvemi a náboženskými
společnostmi a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České
republiky, ve znění pozdějších předpisů**

ÚSTAVNÍ ZÁKON
ze dne 2011,
o referendu
o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi
a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,
ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto ústavním zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Referendum o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

Čl. 1

Obecná ustanovení

- (1) O vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi lze rozhodnout pouze referendem.
- (2) Otázka pro referendum zní: "Souhlasíte s tím, aby Česká republika, její kraje a obce, považující své vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ke dnešnímu dni za jednu provždy uzavřenou, na ně nadále nepřeváděly žádný další majetek?"
- (3) Právo hlasovat v referendu má každý občan České republiky, který v den konání referenda dosáhl věku 18 let.
- (4) Referendum a výsledek referenda vyhláší prezident republiky obdobným způsobem, jakým se vyhláší zákon.
- (5) Prezident republiky vyhlásí referendum do 30 dnů od účinnosti tohoto ústavního zákona tak, aby se konalo ve lhůtě počínající třicátým dnem a končící šedesátým dnem od jeho vyhlášení.
- (6) Pokud by se referendum mělo konat v posledních šesti měsících volebního období Poslanecké sněmovny nebo funkčního období zastupitelstev územních samosprávných celků, vyhlásí je prezident republiky tak, aby se konalo spolu s volbami do Poslanecké sněmovny nebo do zastupitelstev územních samosprávných celků.

Čl. 2

Organizace referenda a závaznost jeho výsledků

- (1) Podmínky výkonu hlasovacího práva v referendu, podrobnosti vyhlášení a provádění referenda, jakož i vyhlášení jeho výsledku, upraví zvláštní zákon. K přijetí tohoto

zákona je třeba, aby byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem Parlamentu České republiky.

- (2) Vyrovnaní České republiky, jejích krajů a obcí s církvemi a náboženskými společnostmi ke dni konání referenda je v referendu schváleno, odpověděla-li na otázku referenda kladně nadpoloviční většina hlasujících.
- (3) Vyhlášený výsledek referenda definitivně upravuje vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, takže není možno v této věci vyhlásit opakované referendum.
- (4) Výsledkem referenda je Parlament České republiky vázán při tvorbě zákonů. Stejně tak jsou jím při tvorbě právních předpisů vázány vyšší územně správní celky a obce, a to v obou svých působnostech. Ve své činnosti je jím vázána též vláda.

ČÁST DRUHÁ

Změna ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Čl. 3

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., ústavního zákona č. 300/2000 Sb., ústavního zákona č. 395/2001 Sb., ústavního zákona č. 448/2001 Sb., ústavního zákona č. 515/2002 Sb. a ústavního zákona č. 319/2009 Sb. se mění takto:

1. V čl. 62 se tečka na konci nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno m), které zní:
"m) vyhláší referendum o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a jeho výsledek."
2. V čl. 66 v části věty druhé před středníkem se za písmeno "l)" doplňuje čárka a písmeno "m)".
3. V čl. 87 se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena n) a o), která znějí:
"n) o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi nevyhlásí,
o) o tom, zda postup při provádění referenda o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi je v souladu s ústavním zákonem o referendu o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a se zvláštním zákonem vydaným k jeho provedení."

ČÁST TŘETÍ

Účinnost

Čl. 4

Tento ústavní zákon nabývá účinnosti prvním dnem druhého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

A) Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu

Majetkové nároky církví tkví svými kořeny ještě v období středověku, následně pak v období pobělohorské poroby českého národa, kdy ovšem postavení věřících různého vyznání, popřípadě nevěřících, bylo velmi výrazně vzdáleno tomu, jak nahlíží na svobodu náboženského vyznání současná společnost. Majetek církví (zejména pak církve římskokatolické, která měla v Rakousku a později v Rakousku-Uhersku postavení státní církve) pocházel nejen z konfiskací v době pobělohorské, ale byl též rozhojňován formou desátků, odpustků a nucené práce, což jsou instituty neslučitelné se současným pohledem na práva a svobody občanů, deklarované kupříkladu v Listině základních práv a svobod, která je na základě usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, součástí ústavního pořádku České republiky. Z tohoto pohledu se může způsob nabytí části majetku, včetně majetku zatím pouze nárokovaného, jevit dnešním právním pohledem jako nemravný.

Rozsah majetku církve se od období raného středověku až k tzv. restituční tečce, datované dnem 25.2.1948, velmi výrazně měnil. Stejně tak se měnily formy a rozsah dispozice církve s ním. Majetkové nároky církví a náboženských společností se po 17.11.1989 sice postupně rozšiřovaly, avšak řada odborníků zastává názor, že církev v 19. a 20. století již majetek z pohledu práva nevlastnila, nýbrž ho převážně měla ve své správě. Současný rozsah církvemi a náboženskými společnostmi nárokovaného majetku není zcela jednoznačně specifikován a stejně tak není přesně známa ani hodnota nárokovaného majetku.

Přes úsilí posledních více než dvaceti let se v České republice nepodařilo nalézt politický konsensus ohledně vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. V restitučních zákonech č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění změn, a č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění změn, je proto omezena dispozice s majetkem, na který si činí nárok církev a náboženské společnosti, a to až do rozhodnutí o jeho dalším právním osudu. Blokační ustanovení těchto právních předpisů vylučují předání církvemi a náboženskými společnostmi nárokovaných majetků třetím osobám, stejně tak jsou dlouhodobě omezeny též možnosti jeho využití k veřejně prospěšným účelům, kupříkladu jednotlivými obcemi.

2. Cíl navrhovaného zákona

Hlavním cílem návrhu ústavního zákona o referendu o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen "návrh") je definitivní a spravedlivé vyřešení této otázky tak, aby nezatěžovala další generace. Definitivnost je zakotvena v ustanovení návrhu, podle kterého nelze v této věci vyhlásit opakované referendum, spravedlnost spatřují navrhovatelé ve skutečnosti, že rozhodnutí takového významu nebude pouze v rukách 281 zákonodárců, nýbrž má příslušet všem občanům s aktivním volebním právem. Zatímco mandát politické reprezentace je omezen volebním obdobím, "volební období" občanů s aktivním volebním právem trvá po osmnáctém roce věku až do konce jejich života, tedy nesrovnatelně déle.

Návrh vychází z názoru, že rozhodnutí o tak zásadním a dlouholetém zatížení rozpočtu České republiky nepřísluší voleným zástupcům jakékoliv politické strany, či politických stran, nýbrž přímo voličům – občanům České republiky, neboť důsledky tak závažného rozhodnutí ponosou na svých bedrech všichni občané. Návrh předpokládá, že občané České republiky jsou dostatečně způsobilí o tak zásadní záležitosti rozhodnout sami, v souladu s morálními zásadami demokratické společnosti, na základě obecné znalosti historických zkušeností českého národa a osobního zhodnocení přínosů i újem, jež církve a náboženské společnosti přinesly jednotlivcům i českému národu jako celku.

Důležitou částí návrhu je stanovení povinnosti moci zákonodárné i výkonné vycházet nadále z výsledku provedeného referenda.

Zásadním cílem návrhu je pak nastolit jistotu ohledně dalšího právního osudu církvemi a náboženskými společnostmi nárokovaného majetku.

3. Obecné zdůvodnění

Podle ustanovení čl. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění změn provedených ústavními zákony, je lid zdrojem veškeré státní moci, přičemž ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo. Na rozdíl od jiných evropských států (kupř. Švýcarské konfederace), kde je referendum běžnou formou podílu občanů na výkonu státní moci, lid v České republice se touto formou přímo podílel na zásadním rozhodnutí pouze jedenkrát, a to v roce 2003, kdy se občané na základě zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, rozhodovali o přistoupení České republiky k Evropské unii.

Stejně jako přistoupení České republiky k Evropské unii, je i majetkové vypořádání s církvemi a náboženskými společnostmi dlouhodobým závazkem se zásadním a dlouhodobým dopadem na všechny občany České republiky. Je proto zcela na místě umožnit rozhodnutí o této zásadní záležitosti přímo občanům, z nichž část požívá v různém rozsahu dobrodiní, poskytovaná církvemi a náboženskými společnostmi, část je nepožívá vůbec anebo dokonce tuto činnost v občanské společnosti považuje za zbytečnou přítěž.

4. Zhodnocení souladu navrhovaného zákona s ústavním pořádkem České republiky, s právem Evropské unie a s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a s uplatněním rovných příležitostí mužů a žen

Navrhované referendum je v souladu s ústavním pořádkem České republiky. Návrh není v rozporu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, ani s právními předpisy Evropské unie a nemá dopad a přímý vliv na uplatnění rovnosti příležitostí mužů a žen.

5. Předpokládaný finanční dopad návrhu do veřejných rozpočtů

Náklady referenda provedeného samostatně činí.....Kč, v případě jeho spojení s volbami do Poslanecké sněmovny nebo do zastupitelstev územních samosprávných celků se snižují na.....Kč. U samostatně provedeného referenda tedy činí.....% z hodnoty majetku nárokovaného církvemi a náboženskými společnostmi.

Návrh nemá dopady na rozpočty krajů a obcí.

B) Zvláštní část

K čl. 1:

Odst. 1 - Ústavní zákon jasně vymezuje, že o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi lze rozhodnout pouze formou přímého výkonu státní moci lidem, tedy referendem. Tím je vyloučeno, že by o této zásadní věci rozhodovala momentální politická reprezentace. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi představuje velmi značné zatížení státního rozpočtu České republiky na dobu mnohonásobně přesahující trvání mandátu stávající politické reprezentace, považují předkladatelé přímý výkon státní moci lidem v této věci za logický a správný.

Odst. 2 - Otázka pro referendum je koncipována zřetelně a jednoznačně tak, aby každý hlasující mohl odpovědí ANO nebo NE vyjádřit svůj osobní názor na to, zda lze považovat vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ke dni konání referenda za ukončené, či zda je na místě vydat církvím a náboženským společnostem majetek, který nárokují.

Odst. 3 - Právo vyjádřit svůj názor v referendu dává ústavní zákon všem občanům, kteří ke dni konání referenda dosáhli věku 18 let. To je v souladu s aktivní volební legitimací i způsobem, který byl zvolen v referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii.

Odst. 4, 5, 6 - Předkladatelé navrhnou běžný způsob, jaký se používá při vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny, Senátu anebo do zastupitelstev územních samosprávných celků. Pro případ konání uvedených voleb v rámci šesti měsíců navrhnou z ekonomických důvodů provedení těchto voleb současně s referendem.

K čl. 2:

Odst. 1 - Předkladatelé navrhnou, aby organizace referenda byla upravena zvláštním zákonem. Vzhledem k závažnosti problematiky je důležité, aby tento zákon byl schválen Poslaneckou sněmovnou i Senátem; možnost přehlasování nesouhlasného stanoviska Senátu Poslaneckou sněmovnou ústavní zákon pro toto referendum vylučuje.

Odst. 2 - Návrh za kvalifikovanou většinu považuje nadpoloviční většinu hlasujících. Relevantnější by nepochybně byla nadpoloviční většina, počítaná z počtu všech občanů oprávněných hlasovat, to by však vybočovalo ze zaběhnutého pojetí voleb i dosud jediného uskutečněného referenda.

Odst. 3 - Z důvodů právní jistoty návrh výslovně vylučuje provedení opakovaného referenda ohledně vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. To umožní v návaznosti na výsledek referenda buď vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi považovat za definitivně ukončené anebo začít s právní přípravou jeho vydávání. Pokud by návrh umožňoval provedení opakovaného referenda, bylo by vydávání majetku církvím a náboženským společnostem spojeno s řadou právních rizik, potenciálním zatěžováním dnes již beztak přetížené justice atd.

Odst. 4 - Ústavní zákon výslovně ukládá Parlamentu České republiky, vyšším územně správním celkům a obcím, aby jejich další normotvorba vycházela z výsledku referenda. Výsledkem referenda je ve své činnosti vázána i vláda. Pokud bude s otázkou, kladenou v referendu, spojen většinový souhlas hlasujících, potom bude možné bezodkladně zrušit blokovací ustanovení některých restitučních právních předpisů a přikročit k převodu církvemi a náboženskými společnostmi nárokováných majetků na třetí osoby, stejně tak přikročit i k jeho využití k veřejně prospěšným účelům v obcích (kupř. k výstavbě vzdělávacích a kulturních zařízení, sportovních areálů, veřejných komunikací apod.). Pokud naopak nebude s otázkou, kladenou v referendu, spojen většinový souhlas hlasujících, bude možné ihned

začít se zpracováváním návrhů příslušných prováděcích předpisů tak, aby otázka vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi byla urychleně vyřešena.

K čl. 3:

Předkladatelé navrhují obdobné úpravy v Ústavě České republiky, jaké byly provedeny v souvislosti se zákonem č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Jde o rozšíření základních pravomocí prezidenta republiky a předsedy Poslanecké sněmovny, jakož i o rozšíření věcné působnosti Ústavního soudu, vše výhradně v souvislosti s navrhovaným ústavním zákonem.

K čl. 4:

Nabytí účinnosti ústavního zákona se navrhuje k prvnímu dni druhého kalendářního měsíce následujícího po dni vyhlášení.

V Praze dne 26. října 2011

Vojtěch Filip, v.r.
Pavel Kováčik, v.r.
Stanislav Grospič, v.r.
Zuzka Bebarová Rujbrová, v.r.
Vojtěch Adam, v.r.
Petr Braný, v.r.
Alexander Černý, v.r.
Jiří Dolejš, v.r.
Miroslav Grebeníček, v.r.
Milada Halíková, v.r.
Pavel Hojda, v.r.
Gabriela Hubáčková, v.r.
Jan Klán, v.r.
Kateřina Konečná, v.r.
Vladimír Koníček, v.r.
Ivana Levá, v.r.
Soňa Marková, v.r.
Květa Matušovská, v.r.
Marie Nedvědová, v.r.
Josef Nekl, v.r.
Miroslav Opálka, v.r.
Marie Rusová, v.r.
Marta Semelová, v.r.
Josef Šenfeld, v.r.
Karel Šidlo, v.r.
Miloslava Vostrá, v.r.

Platné znění části ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, s vyznačením navrhovaných změn

Prezident republiky

Čl. 62

Prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky,
- l) vyhláší referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek,
- m) vyhláší referendum o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a jeho výsledek.**

Čl. 66

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a), b), c), d), e), f), h), i), j), čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a), b), c), d), e), k), l), **m**); uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu.

Ústavní soud

Čl. 87

(1) Ústavní soud rozhoduje

- a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
- b) o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,
- c) o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,

- d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,
- e) o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,
- f) v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25,
- g) o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2,
- h) o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66,
- i) o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,
- j) o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,
- k) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu,
- l) o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii nevyhlásí,
- m) o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení,
- n) o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi nevyhlásí,**
- o) o tom, zda postup při provádění referenda o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi je v souladu s ústavním zákonem o referendu o vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a se zvláštním zákonem vydaným k jeho provedení.**

(2) Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.

(3) Zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud

- a) o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu se zákonem,
- b) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.